

Cuira, ils 16 da november 2011

Communicaziun a las medias

Rumantsch grischun ed idioms en scola - la via per la soluziun pussaivla

Las davosas emnas han aderents ed adversaris da rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun elavurà sut l'egida da la Lia Rumantscha ina nova soluziun pussaivla per la dumonda da rumantsch grischun ed idioms en scola. La Cumissiun per furmaziun e cultura dal Cussegl grond e la Regenza sustegnan la proposta.

Il model da coesistenza

La proposta per la soluziun pussaivla preveda ina coesistenza dal rumantsch grischun e dals idioms. La proposta respecta dad ina vart il dretg da las vischnancas stipulà en la constituziun chantunala da determinar lur lingua da scola en cooperaziun cun il chantun. Per il rumantsch po quai sa tractar dal rumantsch grischun u d'in idiom. Da l'autra vart preveda il model proponì che scolas che alfabetiseschan en l'idiom dovran il rumantsch grischun a moda passiva (leger e chapir). Las scolas che alfabetiseschan en rumantsch grischun duvrassan lura l'idiom a moda passiva. Tenor il model èsi cunzunt impurtant che tut las scolaras ed ils scholars s'occupian en l'avegnir pli intensivamain cun la lingua e cultura rumantscha a moda cumplessiva e sur cunfins idiomatics ora. Quai duai rinforzar l'identitad interrumscha.

Gruppa accompagnanta politic-strategica

Per pudair dar dumogn a las bleras a las sfidas che la scola rumantscha sto aderir ils proxims onns, preveda il model da coesistenza dad installar ina gruppa accompagnanta politic-strategica. A quest gremi che fiss orientà politicamain, e betg pedagogicamain, fassessan part exponentas ed exponents dad tut las gruppas d'interess impurtantas. La gruppa duai cusseglar la Cumissiun per furmaziun e cultura e la regenza en dumondas da la strategia futura per la scola rumantscha.

Las consequenzas per la lescha da scola

En il rom da la revisiun totala da la lescha da scola propona la Regenza en l'art. 29 che "las instituziuns ch'èn responsablas per la scola fixeschan la lingua da scola". Ils exponents da la nova proposta vulessan explicitamain che questa cumpetenza restass tar las vischnancas. Per quest motiv proponan els da stritgar l'artitgel 29.

En l'artitgel 34.3 propona la Regenza ch'ils meds d'instrucziun rumantschs duain

vegnir edis en rumantsch grischun. L'artitgel 34.4 da la proposta da la Regenza di ch'ils meds d'instrucziun che vegnan designads sco obligatorics vegnan er edids en idioms rumantschs.

Ils exponents da la nova proposta proponan da remplazzar la noziun "rumantsch grischun" entras "retorumantsch" en l'artitgel 34.3., damai: "Meds d'instrucziun vegnan edids en las linguas tudestg, retorumantsch e talian". L'artitgel 34.4 duess tenor la nova proposta vegnir stritgà.

La Cumissiun per furmaziun e cultura ha approvà unanimamain questas trais propostas (stritgar art. 29, "retorumantsch" empè da "rumantsch grischun" en art. 34.3 e stritgar 34.4). Quest fatg ha pussibilità a la Regenza dad aderir a questas propostas, quai ch'ella ha fatg. La Regenza sustegna medemamain questas propostas.

Retrospectiva

La primavaira passada, en vista a las activitads da Pro Idioms e da Pro Rumantsch sco er en vista a las iniziativas da reintrodur l'idiom en pliras vischnancas da pionier cun rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun, ha la Lia Rumantschà observà il svilup e las tendenzas cun ina tscherta preoccupaziun. Sco inizianta e promotura dal rumantsch grischun ha ella en questa fasa dà dapli paisa a sia rolla d'intermediatura che da publitgar posiziuns tematicas pro u contra rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun. Betg tuts n'han chapì questa tenuta. La Lia Rumantscha è vegnida crititgada ch'ella bandunia sia atgna strategia. Quai malgrà che la radunanza da delegads da la Lia Rumantscha ha bain approvà cun ina decisiun legendara l'onn 2002 l'introducziun dal rumantsch grischun en scola, ma ha a medem temp accentuà l'impurtanza d'in tempo adattà e d'ina buna preparaziun per quest pass.

En in'emprima fasa è la Lia Rumantscha s'inscuntrada cun l'uschenumnada Gruppa 6+3 che sa cumponiva da mintgamai trais represchentants da Pro Idioms Surselva, da Pro Idioms Engiadina e da Pro Rumantsch. Ils discurs vaira constructivs èn vegnids interruts, cura che la Regenza ha preschentà la missiva e la proposta per la nova lescha da scola. En quest connex ha la Regenza numnadamain declerà che la decisiun dal Cussegl grond dal 2003 dad edir ils meds d'instrucziun mo pli en rumantsch grischun na saja betg pli giustificabla per motivs giuridics. Questa constataziun ha dà schlantsch a la Pro Idioms ed ha gì per consequenza las posiziuns enconuschantas: d'ina vart la Pro Idioms che pretenda ch'ils meds d'instrucziun vegnian edids en tut ils idioms, da l'autra vart ils iniziants dal manifest Pro Rumantsch che s'engaschan per il rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun en tut las scolas rumantschas.

Quai è stà il mument decisiv per renunziar a las discussiun cun Pro Idioms e cun Pro Rumantsch a favur dal dialog direct cun ils purtaders da decisiun. Uschia ha tschertgà la Lia Rumantscha il discurs cun in aderent dal rumantsch grischun en scola entaifer la Cumissiun per furmaziun e cultura e cun in aderent dals idioms en scola en questa cumissiun. Silsunter hai dà contractivas intensivass durant pliras emnas fin che quest proposta da cumpromiss è stada avant maun.

Facit e perspectiva

Tant la Cumissiun per furmaziun e cultura sco era la Regenza èn aderids a las propostas dals exponents da la nova proposta. Quai dat buna speranza ch'igl è pussaivel da realisar ina soluziun adeguata per la scola rumantscha. Impurtant èsi ch'i dat ina soluziun che accentuescha l'aspect cultural da la lingua. Quai rinforza l'identitad interrumscha ch'è fitg impurtanta per in avegnir prosperaivel da la lingua e cultura rumantscha.